cuidam Illuſtriß. ac Reverendiß. Cardinalis Tridentini nepoti in quadam quotidiana febre dederat clariſſimus medicus Andreas Gallus Tridentinus. Is autem pharmacum illud damnandum eſſe cenſebat, quoniam Senæ dilutum, agaricumq; excipiebat, argumento quòd hæc duo (ut ipſe aſſerebat) maximè ventriculum laederent, immemor, ne dicam ignarus, quantum præſtantiæ, ac virium agarico tribuerint in febribus diuturnis ſimendis, a pituita præſertim infarctu exortis, Dioſcorides, Galenus & Meſues, quantiq; laudibus Senam extulerit Actuarius. Cæterum è Sena, ea magis præſtat, quæ Alexandria Ægypti, vel ex Syria affertur, quamvis è noſtrate adhuc in agro virente, & roſarum diluto ego quotannis Syrupum parare conſueverim, qui tutò largeq; omnes purgat humores. Daturq; commodè prægnantibus, & pueris, & cujuſcunq; ætatis hominibus. Dilutum tamen magis præſtat, quam decoctum quòd nulla ex parte exhalet: cujus uncia quinq; vel ſex alvum modeſtiſſime, & ſine moleſtia ſolvunt. Quod tutò dari poſſit prægantibus, & pueris, experientia docuit, cui ſubſcribit Actuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in dejicienda alvo præſtantius, atq; valentius, ſi caſſiæ nigræ aut mannæ, aut Rhabarbaro, aut roſarum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinæ Syrupum roſarum ſolutivum vocant, commiſceatur, aut ſi maceretur Sena caprino ſero. Præſtantiſſimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electiſſimæ Senæ drachmæ ſex, gingiberis, aut cinnamomi contriti drachma una florum bugloſſi drachmæ duæ: miſcenturq; omnia, & fictili vitro circumlito, ſive ſtanneo vaſe anguſti orificii excipiuntur, & affuſis ferventis aquæ, aut ſeri caprini unciis decem, vaſis oſculum adeò occluditur, ut nullus penitus ſpirandi pateat exitus. His peractis pulvinari plumis anſerinis farcto, ignique calefacto vas involvitur, reponiturq; in arca, ubi pernoctare ſinitur. Sic enim conſervato calore dilutum omnem facultatem in ſe recipit. Sunt præterea, qui vindemiæ tempore Senæ folia in muſtum conjiciant, vinum inde conficientes, quod alvi dejectoriam vim obtinet ad multa utile. Eſt enim domeſticum valde medicamentum. Educit Sena per inferna (ut Meſues teſtatur) bilem tum atram, tum flavam, & (ut Actuarius ait) non bilem tantùm, ſed etiam pituitam: quod ſanè experientia comprobatur. Mundat Sena cerebrum, cor, jecur, lienem, pulmonem & omnes corporis ſenſus, confertq; omnibus eorum incommodis. Viſcerum obſtructiones aperit, auget juventutem, ſeniumq; retardat, & animi hilaritatem affert. Folia in capitis perfuſionibus utiliter decoquuntur, præſertim addita anthemide. Roborat enim hoc modo cerebrum, nervos, oculorum aciem, & auditoriam facultatem. Optima demum in univerſum eſt medicina morbis omnibus diuturnis & melancholicis. Quamobrem Serapio, Sena, inquit, mirifice prodeſt delirio, amentiæ, ſciſſuris totius corporis, reſolutioni nervorum, phtiriaſi, cephalalgiæ, ſcabiei, puſtulis, pruritui & epilepſiæ. Cor etiam roborat, ſi tamen iis potiſſimum commiſceatur medicamentis, quæ ipſum maximè confirmant, veluti viola.

Senæ & eiæ diluta vires.

Diluti præparatio.

Senæ vires ex Meſ. & Sera.

Planta, quæ Græcis δελφίνιον, Latinis quoq; Delphinium appellatur: Italis Delfinio. Quæ verò poſterioribus Græcis ἐλινὰ, Latinis item Sena vocatur: Arabibus Sene: Italis Sena: Germanis Senet: Hiſpanis Sen de Alexandria: Gallis Sene de Levant. At Collutea Græcis κολουτέα: Italis Collutea.

Nomina.

* IV. COLUTEA SILIquoſa. *

Cum Delphinio magnam eſſe ſimilitudinem Conſolidæ regali, capite de Cumino oſtenſum, nunc de Sena, quæ veteribus Græcis indicta videtur, cujus inventio Arabibus debetur, quam Meſues ſativam & ſylveſtrem fecit. Duplex habetur: altera, acutioribus anguſtioribusq; foliis, quæ ex Alexandria Ægypti adfertur: altera, quæ latioribus rotundioribusque eſt foliis, in Italia frequens, quæ vilior eſt & Orientali longè inefficacior. I. Sena rotundifolia, C.B. Sena, Matth. Lac. Dod. quoad iconem, Fuch. Cord. in hiſt. Lon. Lob. Caſt. Sena communis & vilior, Geſ. hor. Sena herba noſtras, Cæſalp. Sena Italica, Cam. Tab. II. Sena acutioribus foliis, C.B. Sena Alexandrina, Trag. Geſ. hor. Cam. Sena Orientalis, Cæſ. Cam. Sena, Dod. quoad deſcriptionem. III. Colutea Corniculata, C.B. Colutea Theophraſti, Trag. Dod. gal. (cui & Cytiſus Latinorum Geſ. hor. Lob. Colutea, Matth. Fuch. Lac. Lon. Dod. fol. Caſt. Tab. Colutea veſicaria, Lug. (cui & Liparea Theophraſti) Cam. Emeri alterum genus, Cæſ. IV. Coluteæ ſiliquoſæ, licet quatuor ſint ſpecies, de vulgatiore hoc loco. Frutex hic ex radice buxea longè lateq; diſperſa, ſaporis amarodulcis, caules plures bicubitales, cortice modò ſubalbido, modò viridi tectos, graciles, lignoſos, in plures ramos diviſos emittit, circa quos folia in uno pediculo ſeptem aut novem conjugatim diſpoſita, virentia, lævia, ſubrotunda, guſtus ingrati & amari: flores lutei Geniſtæ figura, longis pediculis propendentes, quibus ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, tenues, articulatæ ſcorpioidi ſimiles, ſemina oblonga, rufa, ſingula in ſingulis articulis continentes. In montibus noſtris ut Muteto obſervavimus: apud Gallos locis nemoroſis inter buxos, ſic & in Valena ſylva agri Monſpelienſis & cis Lanum prope fluminum crepitudines. Dicitur Colutea ſcorpioides, Adver. Lob. Cam. in Matthiolum Lugd. Colutea ſcorpioides prima, Cluſ. hiſt. Pan. Tab. Emerus Cæſalpino.

πύρεθρον. PYRETHRUM. CAP. LXXI.

PYrethrum Romani ſalivarem vocant. Folia, caulemq; emittit, ut duarum ſylveſtre, & fœniculum: umbellamq; Anethi, circinatæ rotunditatis, radix longa eſt, pollicis craſſitudine, guſtuq; fervidiſſimo. Pituitam elicit: ideo in dolore dentium, decocta in aceto colluto inde ore, auxiliatur: manſa pituitam extrahit.

trahit. Sudores ciet, perunćto ex oleo corpore: diuturnis horroribus efficax: contra perfrictiones membrorum, resolutionesque eximiè conducit.

I. PYRETHRUM VERUM. II. PYRETHRVM ALTERUM.

Pyrethri consideratio.

PYrethri radix officinis omnibus nota, in frequentiq; usu habetur, præsertim in dentium cruciatibus. Ejus autem planta non omnibus nota est, quòd rara fortasse apud nos proveniat. Nos plantam, cujus hic imaginem expressimus, non sine labore consequuti sumus. Atqui aliud etiam est Pyrethrum, vulgaris notitiæ planta, quod umbellas non gerit, sed flores Anthemidis majores: Folia fert Libanotidis seu Anthemidis crassiora, caulem ramosum, foliosumq;, florem majoris Bellis grandiorem, colore intus aureo & per ambitum candido: radicem pollice crassiorem, multifidamq; & acutam, alterius ferè Pyrethri modo, adeò ut jam mihi persuasum habeam, plura Pyrethri genera haberi: non desunt etiam rei herbariæ indagatores, qui novum quoddam Pyrethrum ostendant, passim ferè in pratis, ac incultis nascens, foliis hortensi pastinacæ proximis. Cujus radix etsi primo statim gustu acris non sentiatur, postea tamen cùm diutius manditur, tum linguam, tum fauces sua ferventi acrimonia mordet, ac quodammodo incendit. Sed tamen hujus acrimonia non est (nisi fallatur gustus) cum legitimi Pyrethri sapore comparanda: quippe, qui & amarior, & multò acrior, & ferventior percipiatur. Quod autem secundo loco appinximus, primùm vidimus in Bausano Tyrolensium Emporio, in hortulo quodam Blasii Sbaicher Medici, & rei herbariæ studiosissimi. Caterùm copiosissimum deinde in Bohemia reperimus, ubi non solùm in hortis passim seritur, sed spontè quoq; in montibus provenit. Pyrethri meminit Galenus lib. 8. simpl. med. ubi ejus vires iis descripsit verbis: Pyrethri radice potissimè utimur, causticam, urentemve facultatem obtinente: quæ utiq; etiam dentium refrigeratorum dolores lenit: & ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc stupidos quoq; quos καρωτικοὺς vocant, & resolutos adjuvat. Alterius radix urentis est facultatis, quadam cum levicula amaritudine. Ideoq; fuerit ex quarto excalfacientium ordine. Etsi viribus videatur altero infirmioribus, potest tamen ejus vicem commodè explere. πύρεθρον sic Græcè, Latinè verò Pyrethrum & Salivaris herba vocatur: Arabicè Macharcaraba seu Hacharcharba: Italicè Piretro: Germanicè Bertram: *Hispanicè Pelitre: Gallicè Pyrethre. Pyrethrum alterum, seu Pseudopyrethrum: Italis Piretro secundo, sive Piretro falso.*

Pyrethrũ in pratis.

Pyrethri vires ex Galeno.

Nomina.

Pyrethrum, ab igne nomen habet, ob radicis ejus fervorem igneum. I. Pyrethrum umbella candida, C.B. Pyrethrum verum, Matth. Lugd. Pyrethrum alterum, Lob. Cast. Pyrethrum *Dioscoridis* primum Cam. Pyrethrum fortè Cæs. Pyrethrum primum, Taber. II. Pyrethrum flore *Bellidis*, C.B. Pyrethrum, Brunf. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. Ges. hor. Lac. Pyrethrum alterum, Matt. Lug. Tab. Cæs. Cam. Pyrethrum officinarum, Lob. Pyrethrum majus, Lonicero.

ἐυβοτανὶς. ROSMARINUM. CAP. LXXII.

a Meum κάγχρυς. i. cachrys.

DUo Rosmarini genera. Unum fœcundum, frugiferumq;, cujus semen *a* cachrys vocatur. Folia fœniculi habet, crassiora & latiora, in rotæ speciem, humi sparsa, jucundè olentia: caulem cubitali altitudine, aut majorem, multis concavum alis: in cacumine umbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylio simile, rotundum, angulosum, acre, resinaceum, quod in mandendo linguam exurit: radix thus

thus redolet, candida, prægrandis. Eſt & alterum omnino conſimile, ſemen ferens latum, nigrum, uti ſphondylion, odoratum, minimè exurens: radice foris nigra, intus ſi frangatur, alba. Verùm id quod ſterile dicitur, illorum planè ſimilitudinem refert: ſed neq; caulem, neq; florem, neq; ſemen promit. Naſcitur in ſaxoſis & aſperis. Trita omnium herba communiter hæmorrhoidum profluvia ſiſtit: ſedis inflammationes, & condylomata mitigat: concoquit ſtrumas & abſceſſus, qui ad maturationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle ulcera purgant: torminibus medentur cum vino potæ, *b* & contra ſerpentium morſus conveniunt: menſes & urinas cient: veteres tumores illitu diſcutiunt. Tam radicis, quàm herbæ ſuccus, adjecto melle, illitus oculorum aciem exacuit. Potum ſemen ad eadem pollet: ſi comitiale malum ſentiatur, aut vetus pectoris vitium, auxilio eſt: regio morbo laborantibus cum vino, & pipere datur: ſudores movet, cum oleo perunctum: ruptis & convulſis prodeſt: podagris, cum loliacea farina, & aceto tritum, illinitur: purgat vitiligines, addito aceto quàm acerrimo. Semine in potionibus utendum, ejus quidem quod cachryn non ferat: quippe illud ſua acrimonia arteriam exaſperat. Roſmarinum cum erica naſci, foliis lactucæ ſylveſtris amaræ aſperiorib. candidioribusq;, radice brevi, Theophraſtus author eſt: potuq; idipſum alterutra parte purgare. Cachrys vim habet excalfaciendi, & vehementer exiccandi: quare abſtergentibus medicamentis inſeritur: contra oculorum fluxiones capiti illinitur, ita ut tertio die ſolvatur.

b Me. καὶ θηριοδήκτοις ἀρμόζει σὺν οἴνῳ πινόμενον. i. & cõmorſis à beſtiis venenatis profunt cum vino potæ.

Λιβανωτὶς στεφανωματική. ROSMARINUM CORONARIUM. CAP. LXXIII.

ROſmarinum, quo coronarii utuntur, ramos mittit tenues & circa eos folia *a* [minuta, denſa] longa, exilia, ſubter incana, ſupernè virentia, graviter odorata. Excalfactoria vi præditum eſt. Regium ſanat morbum, ſi decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitationi ſe crediderit, in balnea deſcendat, & merum potet. Acopis, gleucinoq; unguento admiſceri ſolet.

a Meum λεπτὰ. i. tenuia Ori. autẽ non legit, minuta dẽſa

I. LIBANOTIS SEU ROSMARINUM.

II. ROSMARINUM CORONARIUM.

PRimum ac ſummum Libanotidis ſive Roſmarini genus, quod mas appellant, ſub duplici differentia à Dioſcoride repræſentatum, aliquoties vidi Venetiis in horto amœniſſimo Maphœi medici excellentiſſimi, nullis ſanè deficientibus notis, quas illi Dioſcorides aſſignavit. Idem quoq; frequens ſatu naſcitur in agro Goritienſi ſupra Salicanum in monte Gargaro, in via qua ad ædem divæ Virgini ſacram aſcenditur. Verum alterum genus, quod fœminam dicunt, hactenus in Italia nuquam mihi videre licuit, tametſi id inibi naſci non negaverim. Sed certè Cordum in ſuo diſpenſatorio hallucinatum crediderim: quippe qui exiſtimaverit ſylveſtrem Angelicam eſſe Libanotim. Cæterùm variat, mea quidem ſententia, in Roriſmarini deſcriptione Theophraſtus, qui lib. 9 c 12. de plantarum hiſtoria. de Roſmarinis hæc poſteritatis memoriæ prodidit. Roſmarini genera, inquit duo, alterum ſterile, alterum fertile: & alterum, tam fructu, quàm folio utile, alterum tãtùm radice. Fructus cachrys vocatur. Fertile folium habet paluſtri apio ſimile, ſed multò majus: caulem ad magnitudinem cubiti, aut majorem: radicem magnam, craſſam, candidam, & veluti thure dolentem: fructum candidum, ſcabrum, obnilongum. Naſcitur potiſſimùm ſolo ſqualido atq; ſaxoſo. Radix medicamento ulcerum utilis, & menſibus pota in vino nigro auſtero. Fructus ad urinæ ſtillicidia, & aures, & argemam, & ad oculorum morbum lippitudinem nuncupatum, & lactis

Roſmarinorum conſid.

Cordus notatur.

Roſmarini hiſt. ex Theophraſto.

lactis ubertatem mulieribus facit. Sterile illud folio lactucæ amaræ conflat, sed scabriori candidioriq;, radice brevi. Nascitur id quoq; prædicto solo (alias, ut Hermolaus legendum censet, & hic à Dioscoride commonemur, ubi erica) latissimum. Radix partim superius partim inferius purgat. Quod enim germen versus consistit, superius purgat: quod terram versus, inferius. Prohibet & vestibus interposita vermiculos noxios. Colligitur per messem tritici: hæc Theophrastus. Porrò Coronarium Rosmarinum, nostrum nimirum vulgare est, quod in hortis & vineis passim habetur. Id in frequentiori usu est, siquidem non solùm in medicamentis est utile, sed etiam in culinis ad ciborum condimenta concinnanda. In Provincia Narbonensis Galliæ adeò copiosum spontè provenit, ut illud perinde, ac alia ligna urant. Tantæ enim crassitudinis caudice provenit, ut ex eo cum citharæ, tum mensæ parentur. Apud Italos hortorum parietes ornat, & eorundem areas circumvestit. Floret non solùm vere sed etiam Autumno floribus odoratis, in purpura albicantibus. Hallucinantur recentiores quidam, qui Cneoron, Rosmarinum Coronarium esse contendunt. Excalfacit, attenuat, digerit, resolvit, aperit, roborat, incidit, abstergit. Præstat ad frigidos ventriculi affectus, ad cœliacas passiones, & vomitum cibi, si cum pane devoretur, aut bibatur in pulverem contritum ex meraco. Prodest & lienosis & jecinorosis, nam non solùm excalfacit, extenuat, & obstructiones referat, sed sua adstringendi vi, etiam roborat. Valet ad capitis fluxiones, & ad ejus frigidos morbos omnes, nempe ad comitiales stupidos, veternosos resolutosq;. Additur utiliter in capitis lotionibus, quin etiam in articulorum fomentis. Cohibet alba uteri profluvia, si diutius quotidie sumatur. Visum acuit, si toto tempore, quo floret, quispiam jejunus, flores una cum circumstantibus foliis cum pane & sale quotidie voraverit. Mansum oris halitum commendat. Sistit dentium, & gingivarum fluxiones in aceto, & vino austero fervefactum, ubi hoc decocto calido os colluatur. Sicci farina, recentia vulnera glutinat, verùm operæ pretium est ea prius vino in quo ipsum fuerit coctum, abluere, & deinde farinam inspergere. Parantur è virgis dentiscalpia, & carbones ad picturas delineandas. Flores saccharo asservati valent ad omnia prædicta peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris vitia, & ad arcenda pestilentiæ contagia. Præstat etiam admodum in obsoniorum usu. Nascitur in Bohemia & Polonia uliginosis locis, planta, quam SYLVESTRE ROSMARINVM appellare libuit quòd Rosmarini coronarii faciem quadamtenus repræsentet. Crescit hæc planta cubitali altitudine fruticosa, virgis tenuibus, lignosis, materie fragili, rufescentibus minii ferè colore. Folia in his erumpunt numerosa, Rosmarini coronarii æmula, prona parte viridia, transversis utrinq; lineis dispari ordine ductis obsignata, supina verò rubescentia, & rubro appensa pediculo. In surculorum summitatib. corymbacea coma visitur rubro colore, è qua flores pandũtur sublutei. Radice nititur infirma & supervacua. Planta est odorata siquidem folia, & flores citreum malum olent, quin etiam gustu aromatis nonnihil resipiunt, adstrictione quadam relicta. Præfertur hæc planta Bohemis contratineas & blattas, quæ vestes lacerant, quare iis eam interponunt. Atqui mea quidem sententia, ad ea omnia efficax est, ad quæ Rosmarinum Coronarium præstare diximus, præterquam ad ciborum condimenta. Sunt, qui hanc plantam Dioscoridis Ericam esse contendunt, sed hallucinantur, cùm nullam cum Myrica cognationem habeat. Libanotidis sive Rosmarini tum historiam, tum facultates descripsit Galen. lib. 7. simp. med. sic inquiens: Libanotides tres sunt, una sterilis, duæ fructum ferentes: omnes verò ejusdem facultatis, emollientis & digerentis. Succus tum radicis, tum herbæ, mistus melli obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine curat. Porrò ejus Libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani Rosmarinum nuncupant, decoctum, regio morbo laborantes potum adjuvat. Omnes enim Libanotides abstergentis, & incidentis facultatis participes sunt, hæc Galen. Cæterum Cachrys non modò Rosmarini semen significat, sed etiam quarundam arborum nucamenta, vel potius excrementa, quòd nec fructus, nec flores propriè dici possint: quæ tamen ante fructus erumpunt & decidunt, qualia visuntur in corylo, cui sunt longo piperi similia, item in nuce ac quercu. Nisi inter hæc veteres Græcos auctores

Rosmarinum coronarium.

Rosmarinum non esse Cneoron Rosmarini vires Matth.

Rosmarinum sylvestre.

Rosmarini vires ex Gal.

Cachrys quid.

III. ROSMARINUM SYLVESTRE.

* IV. ROSMARINUM SYLVESTREMINUS. *

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0708-3 DFG

auctores aliquam noviſſe differentiam ſit judicandum, quòd apud pleroſq; non cachrys ſed canchrys, pro Roſmarini ſemine ſcriptum reperiatur, quas tamen voces hactenus à recentioribus confundi invenio. Planta, quæ λιβανωτὶς Græcis, Libanotis & Roſmarinum Latinis dicitur: Mauritanis Xajer almeriem, Alpinalfach & Cachola: Italis Roſmarino. Quæ verò λιβανωτὶς στεφανωματικὴ Græcè, Roſmarinum coronarium Latinè vocatur: Arabicè Elkialgeber: *Italicè Roſmarino coronario: Hetruſcè Ramerino: Germanicè* Roßmarin: *Hiſpanicè Romero: Gallicè Roſmarin.* Nomina.

Libanotis ab odore thuris nomen habet. I. Libanotis ferulæ folio ſemine craſſo, C. B. Libanotis ſeu Roſmarinum, Matth. Lac. Roſmarinum primum, Caſt. Libanotis prima, Dodo. fol. Libanotis candida, Cæſalp. Libanotis prior vel Cachryfera, Cam. Cachrys verior, Libanotis Galeni, Lob. Lugd. II. Roſmarinus hortenſis, C. B. Roſmarinus, Brunf. Trag. Fuch. Lon. Roſmarinum coronarium, Matt. Dod. gal. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Cam. Roſmarinus Coronaria, Dod. fol. Roſmarinus minor ſeu tenuifolius, Cord. in hiſt. Libanotis coronaria, Cor. in Dioſ. Geſ. hor. Cneoron nigrum Theophraſti, Anguillaræ. Hic & latiore (qui in ſylveſtribus Galliæ, ut Monſpelii provenit) & anguſtiore folio qui in hortis colitur. III. Roſmarinum ſylveſtre, Matth. Caſt. Lug. Chamæpeuce, Cord. in Dioſc. & hiſt. Cam. Lugd. Ledum Sileſiacum, Cluſ. hiſt. Pan. Tab. Ledum foliis Roſmarini alterum, Lob. IV. Roſmarinum ſylveſtre minus, Camerarius ſuo Matthiolo junxit, qui priori multò minor & tenerior, lignoſis tenuibusq; virgis, palmi altitudinem vix ſuperans: foliis eſt acuminatioribus, infernè cæſiis: ſurculorum ſummitatibus floſculi inſident rubelli, quibus ſemen priori ſimile ſuccedit. Hoc in Boruſſiæ ſylvis umbroſis, uliginoſo ſolo prope priorem provenire. Camerarius teſtatur.

Σφονδύλιον. SPHONDYLIUM. CAP. LXXIV.

SPhondylium folia quadantenus Platani, & Panacis habet: caules fœniculaceos, cubitali altitudine, aut amplius aſſurgentes: in quorum cacumine ſemen duplex, ſeſeli ſimile, ſed latius, candidius, & magis paleaceum, gravis odoris: flores ejus albi, aut pallentes: radice raphani, candida. Naſcitur in paluſtribus & aquoſis. Potum ſemen *a* pituitam per alvum extrahit: medetur jecinoris vitiis, regio morbo, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum ſtrangulationi: veternoſos ſuffitu revocat. Cum oleo commodè infunditur capitibus phreneticorum & Lethargicorum, item capitis doloribus: cum ruta illitum, ſerpentia ulcera cohibet. Datur radix contra regium morbum, & jecinoris vitia: circumraſa eadem, & injecta callos fiſtularum derodit. Recentis floris ſuccus exulceratis auribus purulentisq; accommodatur, qui cæterorum ſuccorum more exprimi, dein recondi ſolet.

a Meum φλεγμαγωγὸς. i. pituitam educens.

SPHONDYLIUM.

RAra admodum ſunt prata, uligine madentia, quæ inter alias complures herbas, innumeras quoque Sphondylii plantas non habeant: eaq; præcipue, quæ in montibus potius, quàm in planitie virent. In his ſanè Sphondylium copioſum naſcitur, folio platani, aut panacis, caule fœniculi, cubitalem longitudinem excedente: in cujus cacumine umbella inſidet albis floribus referta: è quibus ſemen prodit, ſeſeli non abſimile, latius tamen ac ſquamoſum, ſapore injucundo, ut quod cimices fermè reſipiat. Radicem profert albam, raphani æmulam, guſtu non ingrato. Hujus ſemine utuntur quidam ſeſelis vice, quòd alterum alterius affectus præſtare exiſtiment. Succus incidit, digerit & aperit: idem capiti inunctus, criſpos capillos facit. Porrò Fuchſius non videtur ſatis Sphondylium noviſſe, quod ipſum una cum Acantho depingat, vocetq; Acanthum Germanicam. Cui facilè impoſuerunt officinæ Germaniæ, quæ foliorum ſimilitudine deceptæ, pro Branca urſina Sphondylium uſurpant. Sphondylii facultates memoriæ prodidit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Sphondylii fructus acris, & ſecantis eſt facultatis. Itaque ad aſthma, & comitialem morbum aptum eſt medicamentum: prodeſt & regio morbo. Et radix nimirum adſimilis facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & inſuper fiſtularum callos tollit: cæterùm imponere eam oportet circumraſam. Porrò floris etiam ſuccus ad diuturniora aurium ulcera conveniens reponitur. Quod Græci σφονδύλιον Latini ſimiliter Sphondylium vocant: Itali Sfondilio. Sphōdylii conſid. Fuch. error, Acānthum vocantis. Sphōdylii vires ex Gal. Nomina.

Sphondylium duplex habetur, hirſutum hoc loco poſitum, & glabrum, de quo in hiſtoria univerſali noſtra. Sphondylium hirſutum, C. B. Branca urſina, Brunf. Trag. Cord. in Dioſc. (cui & Bupleuron Nicandri) Thal. Branca urſina Germanica, Dod. gal. Acanthus Germanica, Fuch. fol. Sphondylium, Matth. Lon. Lac. Geſ. hor. Caſt. Tab. Cæſ. Sphondylium, Lob. Dod. fol. Lugdunenſi.

Νάρθηξ. FERULA. CAP. LXXV.

EViridi Ferula medulla pota utilis eſt ad cruentas excreationes, cœliacosq;: contra viperarum morſus in vino datur: erumpentem naribus ſanguinem indita ſiſtit. Semen potum torminoſis auxiliatur:

ſudores ciet, uncto ex oleo corpore. Caules ſi edantur, capitis dolores faciunt: muria condiuntur. Ferulà itaque caulem profert ternûm ſæpe cubitorum: folia fœniculi, longè aſperiora & latiora, qua ab imo caule vulnerata ſagapenum efficitur.

Ferulæ hiſt.

FERULA.

Ferulæ hiſt. ex Theoph.

Ferulago

Mira Ferularum natura.

FErula æſtuoſis naſcitur locis: ideoq; nil mirum, quòd Apulia Ferularum ſit maximè ferax. Quinetiam frequens provenit in Romano agro Tyrrheni maris contermino, præſertim apud Centumcellas, & in univerſis Hetruriæ maritimis. Ex quibus prima tantùm Germinatione corculum quoddam paſtores eximunt, ovi luteum induratum referens, quod ſub cineribus aſſatum, prius tamen charta, aut linteo madefactis convolutum, mox pipere & ſale conſperſum non modò guſtui gratiſsimus eſt cibus, ſed etiam ad excitandam venerem valentiſsimus. De ferulis latius diſſeruit Theophraſtus libro 6. cap. 2. de plant. hiſt. ubi ita ſcribit: Ferulaceum genus in plures ſpargitur ſpecies. Sed primùm de eo, quod commune omnium conſtat, dicendum eſt, ſcilicet de Ferula atq; Ferulagine: ſeu idem genus ambabus, differens magnitudine tantùm, ſeu etiam alterum ſit, ut nonnulli putarunt. Ergo natura earum, quæ conſpici poſſit, conſimilis certè ſentitur, præterquam ratione magnitudinis. Ferula enim grandis admodum ſurgit, Ferulago autem humilis, ſed unicaules ambæ, & geniculatæ ſunt. Folia & cauliculi quidam geniculis erumpunt, ac alternatim exeunt folia: alternatim inquam, quòd non ex eadem parte geniculorum, ſed permutatim, caulem magna ex parte amplexa, ſicuti arundineæ proveniunt: niſi quod deflexæ hæc magis, mollitiæ magnitudinisq; cauſa. Folium enim grande, molle, multifidum, ac capillamenti modo ferè inſpectetur: maxima, quæ terræ proxima ſunt, & reliqua ſubinde ad portionem. Flos melinus: ſemen obſcurum, anetho ſimile, ſed majus. Finditur cacumine, & in ſtipites quoſdam haud magnos diſpergitur: quibus flos, ſemenq; inſidet, nec flore fructuve laterales caules carent, ſed anethi modo ferunt. Annuo caule conſtat, & germinatio in vere primùm foliorum, tum caulis, ut etiam in cæteris fieri ſolet. Radice altè deſcendit, eademq; ſingulari innititur: talis Ferula eſt: hæc Theophraſtus. Porrò Ferulæ (ut Plinius eſt author lib. 24. cap. 1.) aſinis gratiſsimæ ſunt in pabulo, cæteris verò jumentis præſentaneo veneno: qua de cauſa id animal Libero patri aſſignatur, cui & ferula. Natura Ferularum ut idem Plinius lib. 20. cap. 23. teſtatur) murenis infeſtiſsima eſt: tactæ ſiquidem ea moriuntur. In inſula quadam ex Fortunatis nomine Morion, ferulas in arborum amplitudinem grandeſcere, ſcripſere quidam. Apuli lignorum vice, quibus maximè carent, ferulis ad ignem utuntur. Quòd Dioſcorides ſcribit è viridi ferula medullam viperarum morſibus opitulari ex vino potam, à Nicandro depromſit. Is enim ita in theriacis habet:

Καὶ γλυκερὴν κάρδαμον ἀπαίμονον ἢ ὀλόφωκα.

Ferulæ meminit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Ferulæ ſemen excalfacit & attenuat. At interna ejus pars recentis adhuc, quod medullam vocant, adſtringentem qualitatem participat. Cujus nomine ſanguinem ſpuentibus, & cœliacis convenit. Νάρθηξ Græcis ea planta vocatur, quæ Latinis Ferula: Italis Ferola: Hiſpanis Canarheia.

Ferula fœmina Plinii, C.B. Ferula, Matth. Lac. Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Lon. Lob. Dod. fol. Caſt. Lug. Tab. Cam. Ferula mas, Cæſ. Libanotis prima Dioſcoridis ferulacea, Geſ. hortis.

Πευκέδανον. PEUCEDANUM. CAP. LXXVII.

PEucedanum caulem emittit tenuem, gracilentùm, fœniculo ſimilem: comam habet ſtatim ab terra copioſam, ſpiſſamq;: flore luteo: radice nigra, craſſa, gravi odore, ſuccoſa: gignitur in montibus opacis. Tenera radix cultello conciditur, profluensq; è plaga ſuccus umbræ mandatur: in ſole ſiquidem confeſtim evaneſcit. Colligitur capite prius, & naribus roſaceo perfuſis, ne capitis dolor premat, & vertigo ſentiatur. † Aſſatione radix inutilis fit. *a* Tam lac quàm ſuccus, radice & caulibus extrahi ſolet, ſicuti è mandragora: verùm inefficacior ſucco lacryma habetur, & velocius expirat. Interdum etiam concreta invenitur lachryma, thuris ſimilitudine, caulibus radicibusq; adhærens. Præfertur ſuccus è Sardinia & Samothrace colore *b* rufo, odore gravi, fervens guſtu. Exaceto & roſaceo illitum Peucedanum prodeſt lethargicis, phreneticis, vertiginoſis, comitialibus & longis capitis doloribus, reſolutis, iſchiadicis, convulſis: omnibus in univerſum vitiis nervorum, ex oleo & aceto illitum, prodeſt. Ejus olfactu reſpirant vulvæ ſtrangulatus, & veternoſi revocantur. Incenſum ſerpentes abigit. Aurium doloribus convenienter ex roſaceo inſtillatur: cavernis dentium inditum, mitigat dolorem contra tuſſim efficaciſſimè ex ovo aſſumitur: ſuſpiriis, torminibus & inflationibus ſubvenit. Ventrem leniter emollit, lienem abſumit, difficiles partus mirè adjuvat. Facit ad veſicæ cruciatus, & renum diſtentiones potum: vulvam aperit. Radix ad eadem utilis eſt, ſed inefficacior: ejus decoctum bibitur. Farina ejus, ſordida ulcera purgat, & vetera cicatrice obducit: ſquamas oſſium extrahit. In cerata & calfacientia malagmata additur. Radix eligi debet recens, quæ cariem non ſenſerit, firma, odoris plena. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho reſolvitur.

† Orib. ὁ πεύκεδανος i. ſuccatione (ut ita dicã.)

a Me. ὁπίζοντος ὁ οἶνος καὶ ὁ χυλὸς ὁ ἐκ μανδραγόρου, ὀξύτερον ὁ ἐνεργεῖ τοῦ χυλοῦ ὁ ἐπὸς καὶ τὸ χιοῦ ἐκτρέχει. i. colligitur item ſuccus, & liquor è caulibus, & radice ſicut ex mandragora expreſſus, & hoc expreſſo ſucco minus efficax eſt ille, qui ex inciſa radice manat, & citius expirat.

b Meum ἐγκεφ. i. fulvus.

Quoniam

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0710-0 DFG

PEUCEDANUM.

Peucedani conſideratio.

Quoniam nullis prorſus foliorum, ac ſeminis, & paucis admodum floris notis Peucedanum repræſentavit Dioſcorides, utpote plantam, quæ omnibus fortaſſe ſuo tempore notior erat, quàm ut longiorem deſcriptionem poſtularet: idcirco nobis quidem perdifficile eſſe judico, diſcernere quodnam genus herbæ hodie in medium afferri poſſit, quæ legitimum Peucedanum referat: præſertim cùm Theophraſtus, Plinius, Apulejus, ac antiquorum alii, qui ſimplicium hiſtorias deſcripſerunt, plura, quod legerim, de Peucedano memoriæ non prodiderint. Veruntamen cùm ſcribat Dioſcorides, Peucedanum naſci coma, ſtatim à terra coniſa ac ſpiſſa, hinc planè conjectandum videtur, Dioſcoridem ipſum innuere, quòd Peucedanum conſtet multis foliis, capillaribus, tenuibus ac longis fœniculi aut anethi effigie. Huic conjecturæ illud etiam accedit, quòd cùm Peucedanum, Dioſc. teſtimonio florem proferat melinum ſive luteum, non temerè credendum arbitror, hunc non in alio, quàm in umbella ſuſtineri, cum omnes ferulaceæ ſtirpes, & quæ fœniculo & anetho ſimiles habentur, cujuſmodi ſunt quæ hoc in loco à Dioſc. recenſentur, umbellas in caulium cacuminibus gignere conſpiciantur, è quibus ſemen prodit fœniculi modo. Quod ſi ita res habet (ut equidem exiſtimo) aſſerere non dubitaverim, me ſæpenumero Peucedanum vidiſſe in Ananienſib. montibus, ubi hujuſmodi plantæ frequentiſſimæ proveniunt, quæ non ſolum prædictis notis Peucedano adſtipulantur, ſed etiam radice, quam habent nigram, craſſam, ſucci plenam graviterq; olentem. In hac itaq; ſententia perſiſtam, ut hanc herbam, quam etiam pictam damus, verum Peucedanum putem, donec aliam nactus ero, quæ certioribus notis illud exprimat. Cæterùm radices, quibus pro Peucedani radicibus vulgò officinæ utuntur, legitimas ementiuntur: nam præter id quod exteriore parte non nigricent, nullæ graveolentiæ, nullaq; acri facultate ſunt præditæ. Cujus verò plantæ hæ ſint radices, ego quidem proferre non poſſum: eas ſiquidem hactenus non niſi ſiccas, & ſine caule, ac foliis mihi videre licuit. Prætulit Dioſcorides Sardonium Peucedanum, quod non magno quidem negotio ad nos advehi poſſet, cùm frequens, nec longa ſit mercatoribus in Sardiniam navigatio. Unde ſeplaſiariis, ſi rerum legitimarum ſtudio caperentur, facile Peucedani radices conveherentur. Peucedani meminit Galenus lib. 8. ſimp. med. ubi de ejus viribus diſſerit in hunc modum: Peucedani radice quidem maximè, ſed tamen etiam ſucco, & liquore utimur. Sunt autem hæc omnia ejuſdem ſpecie facultatis: ſed valentior ſuccus, admodum excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa nervos conſiſtentibus convenire creditur, tum morbis in pulmone, & thorace ex craſſitudine & viſcoſitate humorum provenientibus. Atq; intrò quidem in corpus ſumptus, ſed tamen etiam olfactu prodeſt. Porrò quod incidat & extenuet, ſæpe etiam dentium perforatorum dolores cavitati impoſitus protinus ſedavit, quia videlicet tenuium eſt partium & excalfactorius. Quinetiam lienes indurates juvat, nempe incidendo, digerendo atq; extenuãdo craſſos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit, quæ & ſquamas celerrimè ab oſſibus detrahit, quia videlicet validè deſiccat, minus tamen quam ſuccus excalfaciens. Et ulceribus malignis remedium eſt optimum arida illita: ipſa enim expurgat, carnem gignit, & ad cicatricem perducit. Excalfacit quidem ordine ſecundo jam completo: deſiccat verò tertio jam incipiente. Planta quæ [illegible] *Græcè, Peucedanum Latinè dicitur: Arabicè Harbatum: Italicè Peucedano.*

Peucedani vires ex Gal.

Peucedanum officinarum adulterinum.

Nomina.

Peucedanum à pinu nomen habere videtur, ſiquidem folia cum pini foliis ſimilitudinem quandam habeant, unde & Pinaſtellum aliqui vocant. Habetur Italicum quod majus, latioribus longioribuſque foliis: habetur Germanicum, anguſtioribus foliis: hocque majus & minus. Peucedanum majus Italicum, C.B. Lob. Lugd. Peucedanum. Matth. Lac. Caſt. Lugd. Cæſ. Peucedanum Italicum, Tab. Peucedanum foliis longioribus, Dod. in folio.

Μελάνθιον. GITH SEU MELANTHIUM. CAP. LXXVIII.

a Meum θωμοίτικος ἰσ. λεπτόφυλλος ἁπαλὸς ἐκφυόμενος ἐκ τῆς ῥίζης. Is. Lucca parvus eſt exilib. ramulis duorum palmorũ altitudine, aut etiã major.

b Mum ἐλαφ. i. cũ vino. Mesuchii conſid.

Gith a exilibus ſurculis fruticat, ſæpe binos dodrantes excedens: foliis, ut Senecionis minutis, ſed multò tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, parvo, ceu papaveris, oblongo, intercurſantibus intus membranis: quibus ſemen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inſpargitur. Capitis doloribus illitum fronti, ſubvenit: diſcutit recentes oculorum ſuffuſiones, tritum ex irino, & infuſum naribus: tollit lepras, lentigines, duritias tumoresq; vetuſtos, cum aceto illitum: circumſcarificatos clavos excutit, cum vetere b urina impoſitum. Dentium doloribus, cum aceto & teda decoctum, & collutum prodeſt: teretes ventris lineas expellit, perunctò ex aqua umbilico: deſtillatione laborantes adjuvat, tritum in linteo & olfactum. Urinam & menſtrua ciet, multis diebus ſumptum, & lac extrahit: difficultatem ſpirandi cum vino potum levat: phalangiorum morſibus ex aqua, drachmæ pondere hauſtum, auxiliatur. Incenſo ſerpentes fugantur. Tradunt largius eporum enecare.

Gith, quod Græci Melanthium appellant, officinis Nigella vocatur. Duum Melanthium eſt generum, ſativum & ſponte naſcens. Sativum exilibus ſurculis exit cubitalibus, ſolto ſenecionis amulo, magis tamen diviſo: floribus in cacumine caruleis, & in ſtellæ modum radiantibus, è quibus capitula oriuntur parva, oblonga, pluribus coronata apicibus internam

I. MELANTHIUM SA-
tivum.

II. MELANTHIUM SYL-
vestre.

III. MELANTHIUM SYL-
vestre. II.

Melan. sylvestre duplex.

Error ere dere Gittonem esse Melanthium sylvest. Pseudomelāthi descript.

Brasavoli erratum Gittone legitimū esse Melanth.

Githago.

ternam capitis partem respicientibus, intercursantibus intus membranis ut in papaveris capitibus. Semen in his continetur parvum, nigrum, & quandoq; subflavum, odore eximio, ac amariusculo sapore, simul & acuto. Seritur in hortis. SYLVESTRE *duum est generum, utrumq; foliis sativo tenuioribus, multifidis & capillaceis, quin etiam caulibus ferè similibus, quemadmodum & floribus. Verùm capitulis differunt: siquidem alterum, capitula gerit sativo majora & facie haud longè dissimilia: semine intus nigro, acuto, amariusculo & odorato. Alterum verò longiora in quinq; sexve divaricata cornibus. Nascitur utraq; in campestribus, in incultis præsertim agris. Semen excalfacit, incidit, aperit, attenuat, extergit. Ad omnia efficax habetur perinde ac sativum. Itaq; errant toto cælo, qui inter Melanthii sylvestris genera, Gittonem vulgò vocatum annumerant. Quod cum ante nos probe animadvertissent Hermolaus & Ruellius, asseruerunt omnino hallucinari eos, qui putant eam stirpem legitimum Melanthium esse, quæ inter segetes in arvis passim nascitur, foliis ferè porri: [Caulem edit bicubitalem, pilosum, in quo utrinq; per intervalla bina exeunt folia oblonga hirsutaq;: in cacumine flores exeunt purpurei roseiq;: semen in calycibus oblongis concluditur, nigrum Melanthio simile, sed amarum, nulloq; odore præditum]. Et rectè, mea quidem sententia, judicarunt: siquidem herba illa cum Dioscoridis historia quàm maximè pugnat, utpote quæ foliis, caule ac floribus, nulla ex parte Melanthium referat, sicuti neq; etiam semine: quod etsi nigrum Melanthii modo gignatur, non tamen gustui aliud repræsentat, quàm amaritudinem simul & asperitatem. Hinc itaq; perspicuum esse potest, Brasavolum, alioqui medicum clarissimum, in suo simplicium volumine Romæ excuso, manifestè cæcutivisse: quippe qui affirmare non dubitaverit, illud verum, legitimumq; esse Melanthium, quod in segetibus passim sua sponte nasci superius diximus, quodq; vulgò Gittone à Ferrariensibus appellari scribit. Cujus error non solùm prædictis rationibus, sed ea quoque herbæ appellatione facilè deprehenditur, quod etiam ii, qui ita eam appellant, illegitimum esse Melanthium existiment. Quandoquidem nil aliud Italis hoc nomen Gittone denotare videatur, quàm spurium Gith, quod ideò Githago, & Pseudomelanthium vocari potest: quemadmodum & id, quod rura Tridentina appellant formen-*

formentone, nil aliud ſignificat, quàm ſpuriam tritici ſpeciem. Quod cum poſtea ipſe Braſavolus animadverteret, noſtris fortaſſe, aut aliorum commentariis admonitus, ſuam revocavit ſententiam: quare poſthac Braſavoli quoq; ſententia ii damnandi erunt, qui in hac perſiſtunt opinione. Jam igitur conſtituamus licet domeſticum verumq; Gith in hortis, & viridariis ſatum provenire, in quibus frequentiſſimum ſeritur in Germania. Sylveſtre verò in campeſtribus incultis locis. Ex quo quidem planè colligere poſſumus, PSEVDOMELANTHIVM, ſponte inter ſegetes naſcens, quod vocant vulgo Gittone, cujus hic effigiem damus, nullo modo ſylveſtre Melanthium eſſe. Non deſunt quoq;, qui velint hanc plantam ſylveſtrem lychnidem coronariam eſſe, quibus, cum ego utramq; noverim, ſubſcribere nequeo. Sed longè minus id fuerit Lolium, ut apertiſſimè hallucinatus credidit Fuchſius, cujus error à nobis exploſus eſt lib. ſecundo in lolii mentione. Porrò & illud ſemē odoratum, ſubrubrumq;, quod aliqui pro minori Cardamomo perperam uſurpant ſeplaſiariis Nigella citrina vocatum, Melanthii genus eſt: quippe ipſa ſeminis forma, odor, ac ſapor nihil prorſus à Melanthio diſcrepant. Verùm ſi modò in aliquo diſident, color eſt, qui in altero niger, in altero verò ſubflavus conſpicitur. Quo fit (quod etiam ſuperius de Cumino differentes diximus) ut magno in errore verſentur Monachi illi, qui in Meſuem commentarios edidere, quòd præter rationem aſſerere ſint auſi, Nigellam ſubflavam, nil aliud eſſe quàm Cuminum ſylveſtre primo generi à Dioſcoride aſſignatum. Porrò (Pſeudomelanthium excalfacit, attenuat, aperit, abſtergit & reſolvit) ſemen in farinam tritum, & ex melle illitum, lentigines, alphos & maculas cutis quaſcunque delet, & ventris animalia pellit, tam potum, quàm ex bubulo felle, & aceto ventri illitum. Urinam ciet & menſes. Melanthii meminit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, hu verbis: Melanthium excalfacit, atq; deſiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium eſſe partium: unde etiam deſtillationes ſanat, calidum in linteo admotum, atq; aſſiduò olfactum. Quin etiam ſi intrò in corpus ſumatur, vel maximè ſtatus extinguit. Hinc conſtat eſſentiæ ipſum eſſe ſubtilis, & ad unguem à caliditate elaborata, propterea ſanè etiam amarum eſt. Oſtenſum verò in quarto horum voluminum eſt, quòd cùm ad extremam tenuitatem, atq; elaborationem terrena pertingit ſubſtantia, amara proveniat qualitas. Itaq; mirum non eſt, ſi lumbricos interimat non eſum modò, ſed etiam foris ventri impoſitum. Siquidem & id præſtare poſſe ſaporem amarum monſtratum eſt. Neq; ſanè etiam mirandum, ſi lepras, clavos, myrmecias ejiciat, ei præſertim, qui in ſuperioribus libris comprehenſorum haud eſt immemor. Sic verò etiam orthopnœam juvat, & menſes provocat, qui utiq; ob craſſitiem, aut viſcoſitatem humorum retenti fuerint. In ſumma, ubi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſſimum id remedium eſt. Μελάνθιον ſic Græci, Melanthium quoq; & Gith Latini dicunt: Mauritani Xamin, Sunis, ſeu Sunici: Itali Melanthio: ſeu Niella: Germani Schwartz Römiſch / und Schwartz Coriander: *Hiſpani Neguilla & Alipiure: Galli Barbue poyurete, Pourelle, & Nielle.*

Pſeudomelanthium.
Fuch. error Pſeudom.
Lolium ſtatuentis.
Cardamomi minoris nominis uiurp.
Monachorum error.
Melithii vires ex Gal.
Nomina.

V. PSEUDOMELANTHIUM.

* IV. NIGELLA CRETICA. *

Melanthium, quod Melanſpermum Hippocrati, à nigro ſeminis colore, Latinis Nigella: alia ſativa eſt, alia ſylveſtris: ſativa vel ſimplici & quidem magno, vel parvo flore, vel pleno flore: ſemine item nigro, ſubflavo, luteo. I. Nigella flore minore ſimplici, C. B. Nigella hortenſis, Trago. Nigella ſativa, Lon. Nigella, Cord. in hiſt. Geſ. hor. Nigella altera, Cæſalp. Melanthium ſativum, Matth. Dod. gal. Lac. Caſt. Tab. Lugd. Melanthium primum Fuch. icon. Melanthium, Dod. fol. Lob. cui & Nigella Romana odora: Gith Anguillaræ. Hoc ſemine eſt nigro, pallidè flaveſcente, luteo, rarius candido. II. Nigella flore majore ſimplici, C. B. Nigella Damaſcena, Trag. Cord. in hiſt. Geſ. hor. Nigella hortenſis altera, Fuch. in fol. Nigella ſativa ſecunda, Lon. Nigella, Cord. in Dioſc. Melanthium ſylveſtre, Matth. Lac. Lob. Lug. Melanthium alterum Damaſcenum. Fuch. in icon. Melanthium Damaſcenum, Dod. gal. & fol. Cam. Melanthium agreſte Tabernæmontano. III. Nigella arvenſis, C. B. Nigella ſylveſtris, Trago, Lonic. Geſnero. hor. Camerario Nigella Cornuta, Cordo in hiſtoria. Nigella.

vulgò dicta, Cæſ. Melanthium ſylveſtre alterum, Matth. Lugd. Melanthium ſylveſtre. Fuch. in folio. Dod. galli. & fol. Caſt. Melanthium ſylveſtre alterum, capitulis reflexis Aquilegiæ, Lob. Melanthium agreſte alterum, Tab. Cuminum ſylveſtre alterum, Fuch. in icon. Cord. in Dioſc. IV. Nigella Cretica C.B. Hæc ex radice tenui, longiuſcula, parum fibroſa, caulem emittit cubito minorem, ſtriatum, viridem, glabrum, procumbentem, in alios brachiatum: folia circa radicem per terram ſparſa, alterius nigellæ modo in lacinias diviſa, quæ verò in caulis ſumo, oblonga, tripartito diviſa ut in Naſturtio, latiora & longiora reliquis Nigellis ex virore nigricantia: flos unicus cuilibet cauliculo inſidet, ſubcæruleus, ex quinque foliolis compoſitus, forma Nigellæ arvenſi, quo tamen multò minor, reſpondens: cornicula ſuccedunt quina ſena ſimul juncta, quæ in longa cornicula inſtar cornuum hirci intorta finiunt: ſemen minutum nigricans. Hujus ſemen ex Creta primò allatum, & à Doctore Leonhardo Doldio unà cum planta tranſmiſſum. V. Lychnis ſegetum major. C. B. Nigella, Brunf. Githago, Trag. Pſeudomelanthium, Matt. Lac. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Thal. Lolium recentiorum, Fuch. Cord. in Dioſc. Anthemon, Dod. gal. Anthemum folioſum Theophraſti, Ruell. Nigellaſtrum Dod. fol. Lychnis alia inter triticum, Cæſ. Lychnis arvenſis Tabernæmontano.

† Orib. μελαίνιον. † Orib. add. φυλλώδης καλεῖται μελάνθιον. i. folioſo quod magydaris vocatur.

Λάσερπιτιον. LASERPITIUM. CAP. LXXVIII.

LAſerpitium in Syria, Armenia, Media & Lybia naſcitur: caule ferulaceo, quem † maſpetum vocant: foliis apio ſimilibus, lato ſemine. † Radix excalfacit, in cibis ægrè concoquitur, veſicæ noxia. Sugillatis illita cum oleo, & ſtrumis, ac tuberculis cum cerato medetur: iſchiadicis convenit cum irino, aut cyprino cerato: excreſcentibus circa ſedem tollendis illinitur, cum putamine mali punici & aceto decoſta. Venenis pota reſiſtit: os commendat, *a* cibis, aut ſali permiſta. Laſer è radice, atque caule ſcarificatis colligitur. Præfertur autem *b* rufum, translucens, myrrhæ æmulum, non porraceum, odore valens, ſuavi guſtu, quod dilutum facilè albeſcit. Cyrenaicum ſi quis deguſtaverit, humorem toto corpore ciet: blandiſſimo odore, adeò ut ne os quidem guſtanti niſi paululum ſpiret. Medicum, & Syriacum minus viribus valent, & magis viroſum reddunt odorem. Laſer omne antequàm ficceſcat, adulteratur ſagapeno, aut fabæ lomento, quod maleficium deprehenditur, guſtu, odore, viſu, & dilutione. Caulem aliqui ſilphion, radicem magudarin, & folia maſpeton vocavere. Efficaciſſimum laſer, mox folia, poſtremò caulis. Acrem vim habet, inflationes facit: perunctas cum aceto, pipere, & vino alopecias ſanat: oculorum aciem exacuit: & incipientes ſuffuſiones, illitum cum melle, diſſipat: cavernis dentium in dolore inditur, aut cum thure in linteo circumligatur, aut cum hyſſopo, & ficis coctis in poſca, os colluitur: iis prodeſt, quos *c* beſtia in rabiem efferata momorderit, vulneribus immiſſum. Valet adverſus venena telorum & animalia omnia, quæ virus ejaculantur, potum, aut illitum: ſcorpionum plagis oleo dilutum circumlinitur: gangrænis *d* præcoercitis immittitur: & cum ruta, nitro, & melle, vel per ſe carbunculis. Clavos, calloſq; prius circumraſos vellit, cerato, aut aridorum ficuum carne præmollitum. Recentes lichenas ex aceto ſanat: & *e* excreſcentia in carne, polyposq;, ſi aliquot diebus cum atramento ſutorio, aut ærugine illinatur: *f* extuberantia cum forfice extrahit. Veteribus faucium ſcabritiis opitulatur: gravem, ſubitoq; irrauceſcentem vocem, dilutum aqua, ſorbitione confeſtim expedit: uvam illitum cum melle reprimit: anginis ex aqua muſa utiliſſimè gargarizatur. Veſcentes lætiore colore mangonizat: tuſſi commodè in ſorbili ovo datur, & pleuriticis in ſorbitionibus: in fellis ſuffuſione, & aqua inter cutem, cum aridis ficis. Horrores diſcutit cum vino, pipere, & thure potum: nervorum contractionibus, opiſthotonicisq; datur oboli pondere devorandum: hærentes gulæ hirudines gargarizatum cum aceto decutit. Ad lac intus coagulatum bibitur: comitialibus ex aceto mulſo proficit: menſes ciet, cum pipere, & myrrha potum: cœliacos adjuvat, in acino uvæ ſumptum: cum lixivio autem potui datum, repentè convulſis, ruptisq; prodeſt, ad potiones reſolvitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. *g* Foliorum ſucco eadem præſtantur, ſed multò inefficacius. Cum aceto mulſo manditur, ad expediendam arteriam, maximè cum vox retunditur. Eo cum lactucis utuntur, exitq; in vicem erucæ. Fertur & altera Magudaris in Lybia naſci, radix laſerpitio ſimilis, ſed minus craſſa, acris, & fungoſa, ex qua non profluit ſuccus. Ejusdem cum laſerpitio facultatis.

a Meum βάμμαξι. i. intinctus. *b* Meum ὑπόξανθον. i. ſubruſum. *c* Me. & Dra. λυσσώδεσι δὲ δίδοται λεῖον τῶν θυμῶν τῶν τραυμάτων. i. in rabidi canis morſu juvat vulneribus impoſitus. *d* Meum ἀποκεκαυμένοις. i. prius ſcarificatis. *e* Meum. ἐπηρκάμενον. i. excreſcentem carnem. *f* Meum addit. ἐπὶ ἡμέρας τινάς. i. per aliquot dies. *g* ἢ μέλιτι ἢ ὕδατι. i. aut melle, aut aqua. Laſerpitium ſeu Laſer nõ eſſe Belzoinum. Strabo d-Silphio Cyrenaicus ſuccus Plini.

Credidimus jam dudum Laſerpitii lacrymam nihil aliud eſſe, quàm illud jucundi ac ſuavis odoris gummi, quod pharmacopœis atq; unguentariis Belzoinum nominatur. Neq; certè hactenus præter rationem in ea perſtitimus opinione: nam cùm id mihi deprehenderetur odoratum, rufum foris, intus candidum, translucens, & quod dilutum albeſceret, non poteram non adduci, ut crederem hoc eſſe legitimum Laſer. Huc illud quoq; accedebat, quòd complures erant viri docti & rei medicæ ſtudioſi, qui idem mecum ſentiebant. Verùm cùm poſtea cœpiſſem Laſerpitii ac Laſeris hiſtoriam diligentius examinare, atq; plura ex Strabone, Theophraſto, Dioſcoride, Galeno, & Plinio collegiſſem, quæ priori noſtræ opinioni apertè adverſari videbantur, facilè in aliam deductus ſum ſententiam: etenim ſic animum induxi meum, ut malim veritati cedere, quàm pertinaciter (quod multi faciunt) falſa tueri. Strabo itaq; libro ultimo Geographiæ teſtatur, Silphium ſuo usq; tempore Cyrenis defeciſſe his verbis. Cyrenis finitima eſt regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenaicum ſuccum quem Silphium poſterius effert. Id propemodum defecit, cùm aliquando barbari odio quodam ingroiſſent, ac radices ejus penè omnes eruiſſent: Fuerunt hi Nomades viri: hæc ille. At Plinius Cyrenaici ſucci defectum non in barbaros, ut Strabo, ſed in publicanos quosdam refert lib. 19. cap. 3. ubi de eo ita ſcribit: Ab his proximum dicetur auctoritate clariſſimum Laſerpitium, quod Græci ſilphion vocant, in Cyrenaica provincia repertum: cujus ſuccum vocant Laſer, magnificum in uſu medicamentisq; & ad pondus argentei denarii penſum. Multis jam annis in ea terra non invenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt, majus id lucrum ſentientes depopulantur pecorum pabulo. Unus autem caulis noſtra repertus memoria. Neroni principi miſſus eſt: hactenus Plinius. Huic verò cum Theophraſto fermè convenit, quod hic ſcribat pecus ſilphio purgari, pingueſcereq; vehementer, & carnes mirabilem in modum ſuaves reddi. Cùm igitur Strabonis & Plinii teſtimonio conſtet, Silphium Cyrenis eorum usq; ætate defeciſſe, neq; illi inveniri, nil mirum videri debet, ſi noſtra etiam tempeſtate defecerit, atq; nullum jam ad nos advehatur, quod legitimum dici poſſit. Quare id gummi, quod ſeplaſiæ Belzoinum dicunt, meo quidem judicio, verum ſilphii liquorem mentietur potius quàm ſit. Sed his illud quoq; addamus,

mus, quod Strabo auctor eſt, Silphium adeò Cyrenenſibus olim cuſtodibus fuiſſe aſſervatum, ut inde aliò deferri non potuiſſet, niſi clam à mercatoribus qui vinum aſportabant. Plinius item Silphium ad pondus argenti pendi ſolitum tradit: quin & tanti factum fuiſſe à Cæſare, ut illud inter aurum argentumq; protulerit ex ærario. Ex quibus omnibus haud infirmum argumentum ſumi poteſt, quod Belzoinum noſtrum non ſit Silphii liquor, quandoquidem id quotidie copioſum importatur non ſolùm in Italiam, ſed in univerſam ferè Europam. Ad hæc cùm Dioſcorides Cyrenaico ſucco vim acrem tribuat, atq; Galenus eundem & calidiſſimum, & maximè tenuium partium faciat, non equidem video, quomodo vulgare Belzoinum poſſit legitimum Laſer exprimere: quoniam illud nullam prorſus guſtantibus acrimoniam relinquit. Præterea validi cortices, qui plerunq; Belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quàm ferulaceæ plantæ lacrymam eſſe. Quod etiam nuper retulit mihi quidam medicus Cyprius, qui Belzoinum noſtrum in Cypro ex arbore ſatis procera manare affirmavit: ubi tamen Silphium naſci qui memoriæ prodiderit, hactenus inveni neminem, quemadmodum neq; in Jonia, neque in Peloponneſo id gigni, ſed prope Cyrenas tantùm, literis mandavit Hippocrates. Atqui illud nobis objiciet aliquis, quòd Laſerpitium non modò in Cyrenenſium agro quondam provenerit, ſed etiam (ut ſcribunt Theophraſtus, Dioſcorides & Plinius) in Perſide, Media, Syria, & Parnaſo monte: & quòd ob id ad nos advehi poſſit. Nos huic ita facilè reſpondebimus, quod Silphii illius liquor ad nos adferatur quidem, ſed qui fœtidus ſit viroſiq; odoris: atq; cum eſſe dixerim, quem officinæ medicorum aſſam fœtidam vocant. Namq; Laſer (ut Dioſcorides teſtatur) Medicum, & Syriacum minus viribus valet, & magis viroſum reddit odorem: quin etiam, eodem teſte, Laſer omne antequam ſicceſcat, adulteratur ſagapeno, aut fabæ lomento, id quod poſt ipſum ſcriptis tradidit Plinius libro ſuperius citato. Quocirca mihi quidem videtur non temerè colligendum eſſe, quòd præſtantiſſimum Laſer, quale Cyrenaicum habebatur, à nobis omnino deſideretur. Cæterùm quid veteribus fuerit gummi illud elegantiſſimum, quod Belzoinum appellant, mihi hactenus incompertum eſt. In qua certè re non poſſum eorum opinioni ſubſcribere, qui id putant eſſe probatiſſimam myrrham. Hac ſiquidem quæ optima ſit (ut Dioſcorides inquit) præter alias notas eſſe debet undiq; concolor, quæ confracta venas unguium modo candidas & læves oſtendat, minutis glebis, amara & acris, quas tamen notas in Belzoino haudquaquam reperies. Nam etſi undiq; maculis conſpergatur, tamen fractas amygdalas repræſentat magis, quàm unguium quorumvis imaginem. Quin & maculæ illæ tam interiores quàm exteriores partes obſident, adeò ut Belzoini gleba nihil aliud referat, quàm delibratarum amygdalarum acervum, copioſo melle exceptum. Adde inſuper, quòd nuſquam, quantum equidem invenerim, memoriæ proditum eſt, myrrham in Cypro & Syria ſuis è plantis emanaſſe, ſed in Arabia duntaxat (ut perhibent Theophraſtus, Dioſcorides, & Plinius) iis in ſylvis, in quibus thus etiam provenit: quanquam Plinius myrrham quandam ex India adferri tradit, quæ omnibus myrrhæ generibus deterior eſt. Sed quoniam non injucundam, quamvis longam, de Laſerpitio hiſtoriam tradidit Theophraſtus libro 6. cap. 3. de plantarum hiſtoria, ideo ejus verba hic ſubjiciam. De Laſerpitio, inquit, nunc indicandum eſt. Laſerpitio radix multa, craſſaq; : caulis quantus ferulæ, & craſſitudine ferè proximus: folium, quod maſpetum vocant, apio ſimile eſt: ſemen latum, foliaceum, quale quod ſolium appellatur: caulis annuus, ſicut ferulæ. Ergo vere ineunte maſpetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pingueſcitq; vehementer, & carnes mirabilem in modum ſuaves redduntur. Poſthac caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum, aſſumq; : corpora eo quoque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice: qua de cauſa alterum ſcaparium, alterũ radicarium vocant. Radix nigro cortice tegitur, eumq; detrahere ſolent. Sunt veluti certæ menſuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæſuram reſervantes, reliquum abſcindunt. Nec enim deviè, neq; plus conſtituto cædere licet, corrumpitur enim, putreſcitq;, ſi diu manſit. Præparant id, conficiuntq; in Pyræum portum advectum hoc modo. Cùm in vaſis conjecerint, farinamq; admiſcuerint, quatiunt longo ſpatio temporis: hinc etiam colorem capeſit, & conditum jam incorruptum perdurat. Præparatio, cæſuraq; ita ſe habet. Locum Aphricæ amplum occupat, ampliorem quàm quatuor ſtadiorum millia in hortis Heſperidum ferunt. Sed majorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare hujus culta fugere loca proditur: quamobrem, ſi colatur miteſcatq; ſolum, deviat atq; omnino degenerat, utpote natura culturæ aſpernans, ferocitatiq; conſtans vernaculum. Cyrenenſes annis ſeptem prius, quàm ipſi urbem habitarent, Laſerpitium extitiſſe affirmant. Habitant verò annos maximè trecentos uſq; ad Simonidæ Athenis magiſtratum: illi ſic referunt. Alii radicem Laſerpitii cubitalem fieri tradunt, aut paulò majorem: hanc in medio extuberare in caput, quod ſublime penitus extat, ut ferè ſuper terram eſſe appareat. Unde primùm quod lac appellant, erumpit: dein caulis aſſurgit, ex quo magydaris, & quod ſolium dicitur, exeunt. Folium id ſemen eſt, quod cùm auſter ingenuè poſt caniculam flaverit, diſcutitur: atq; ita Laſerpitium naſcitur eodemq; anno radix conſummatur, & caulis. Sed hoc haud quicquam peculiare notetur: nam aliis quoq; idem tribuitur, ni dixeris, quod diſcuſſum id protinus naſci poteſt, ortum peculiarem ſortiri, ſupra dictuq; propterea diverſum accipi poſſe. Ad hæc circumfodiendum id annuum cenſent. Nam ſi relinquatur ſemen omne, caulemq; totum proferri, & deteriora tam hæc, quàm radicem reddi exiſtimant: defoſſa autem fieri meliora, ſcilicet ſolo ſubacto, beneq; gluto. Sed hujus contrarium illi volunt, qui culta recuſare id inquiunt. Mandi quoq; radices in acetoro recens deciſas referunt. Folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam, quòd pecora folio eſitato purgari minimè indicant. Nam & vere, & hyeme, pecus ad montem dimitti affirmant: cibus non ſolùm hoc, ſed etiam altero quodam abrotono ſimili adminiſtratur. Vim ambo calfactoriam ſortiri planè videntur, & purgare quidem nequaquam valere: exiccare autem & concoquere unicè poſſe. Quod ſi qua pecus agreſcens, aut aliàs minus bene ſe habens ingreſſa ſit, mox eam ſanari, aut emori ajunt, ſed magna ex parte poſſe ſervari. Hæc igitur utro tandem ſint modo, quærendum. Quod verò Magydarim vocant, nimirum à Laſerpitio differt: tenerius enim, minusq; vehemens, & ſine Laſere eſt, nec non & aſpectu manifeſta experto homini conſtat. Naſcitur in Syria: nam apud Cyrenam, & monte Parnaſo largè provenire eandem affirmant. Sed quidam Laſerpitium id appellant. An culta id quoq;, modo Laſerpitii fugiat, quærendum. Quin & ſi quid ſimile, aut proximum habeat, ad folii, cauliq; rationem, & ſi quam ullo pacto emittat lacrymam, id inveſtigandum. Ergo naturam ferulaceam, hiſce contemplari oportet: hæc Theophraſtus. Meminit Galenus Laſerpitii lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens, Laſerpitii ſuccus calidiſſimus eſt. Verùm enimvero & folia, & caulis, & radix ſat ſtrenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis eſſentiæ ſunt, ac proinde concoctu difficilia. Foris tamen impoſita corpori efficaciora, & omnium potiſſimum ſuccus, admodum trahentem facultatem poſidens. Attamen & excreſcentias amoliendi, & liquandi vim quandam, propter prædictam ejus temperiem obtinet. Laſeris quoque mentionem fecit idem Galenus libro citato, ſed antea ſeorſum, & ſub abſoluto ἐποῦ, hoc eſt, ſucci titulo, ita ſcribens: Opus, ſive ſuccus Cyrenaicus quidem omnium & calidiſſimus, & maximè tenuium partium eſt: ac proinde omnium maximè diſcutit: quanquam ſanè & reliqui admodum calidi ſunt, & ſpirituoſi: ſiquidem plurima eorum pars eſſentiæ aereæ eſt, & ignea. Porrò complures habentur ſucci: quavis namque radice inciſa, aut caule, quod ex ſectione craſſum, ac len-

Belzoinũ non eſſe Myrrhã.

Laſerpitii hiſt. ex Theophraſto.

Laſerpitii vires ex Gal.

ac lentum effluit, succus est. Cæterùm specialius, & velut per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant, &
Nomina. *Medicum, & Syriacum. Planta quæ Græcis σίλφιον Latinis Laserpitium appellatur: Mauritanis Sylfion: Italis Laserpitio. Ejus caulis μάσωνεον Græcis dicitur: Arabibus Mascastes. Folia verò quandoq; μάσπεται Græcè dicuntur: Arabicè, Anviden & Mascasten. Liquor seu lacryma Græcis λάσερ, Latinis Laser nominatur. Radix μαγύδαρις Græcis vocatur.*

* LASERPITIUM GALLICUM. *

Laserpitium ferulaceæ herbæ densatus liquor est, & multis Assa, detorto ex Lasere vocabulo, censetur: & quidem aliis Assa dulcis officinarum, quæ & Benzoinum dicitur: aliis verò Assa fœtida censetur: Alii verò Benzoinum arboris lachrymam, quod trium sit generum censent, quæ & Græcis & Arabibus fuerit indicta: alii Benzoinum Myrrham volunt, sed de his in nostris in Dioscoridem prælectionibus. Nunc de Laserpitio, quam Massilia habemus, cujusque figuram adjecimus. Ex radice magna Ferulam superante, cortice cinereo tecta, substantia alba, succo prægnante, pingui & odora, caules ferulæ crassitie & altitudine exurgunt, circa quos folia Apii palustris æmula, sed crassiora, rigidiora, nigrioraque, aliquando profundius laciniata, ut ex adjecto ramulo (quem ex nostra depingi curavimus) colligere est: Umbellæ magnæ Anethi latitudine: semen latum foliaceum, odoratum, buxei coloris. Hæc è regione Massiliæ ad insulas stæchadas pervenit, ut Adversaria testantur. Appellamus Laserpitium gallicum: Laserpitium, Silphium, Advers. Lob. Lugd. Laserpitium Massilioticum, Tabernæmontano.

Σαγάπηνον. SAGAPENUM. CAP. LXXIX.

Σταχῆ τὰ τὸ πνεύμονι. i. crassa in pulmone hęrentia.

SAgapenum ferulaceæ herbæ succus est. Quæ in Media nascitur. Optimum est translucens, fulvo forinsecus colore, & intus albo, nescio quid inter laser, & galbanum redolens: gustu acri. Prodest laterum, & pectoris doloribus, tussibus vetustis, convulsis & ruptis: a crassam pulmonis pituitam expurgat. Datur comitialibus, opisthotonicis, lienosis: item contra nervorum resolutionem, perfrictiones, & febrium circuitus in potu. In unguenta probè admittitur: menses pellit, sed fœtum exanimat, cum hydromelite potum. Prodest ex vino hauftum, serpentium ictibus: olfactum ex aceto vulvarum strangulatus excitat: oculorum cicatrices, offusam caliginem, hebetudines, suffusionesq; detergit. Resolvitur ut Laser, ruta, aqua, & amaris amygdalis, aut melle, aut calido pane.

Sagapeni confid. *SAgapenum officinæ interpolato vocabulo Serapium appellant. Cæterùm etsi ejus adulterati frequentior, & communis ferè sit usus: tamen Venetiis præstantissimum quoq; venditur, idq; illi præcipuè comparant Seplasiarii, qui honorem di-*
Sagap. in Apulia. *vitiis anteponunt. Ferulaceas plantas, è quibus sagapeni lacryma emanat, etiam in Apulia nasci auctor est Musa Ferrariensis: id quod equidem hactenus compertum non habeo. Ex orientalibus siquidem regionibus allatum, ut constat, cæteris præstat. Arabicæ familiæ auctores inter dejectoria medicamenta Sagapenum referunt: quanquam ea Sagapeni facultas, quan-*
Sagapeni vires ex Mesue. *tum extat, à Græcis silentio prætermissa est. Sagapenum itaq; (ut Mesues tradit) crassos, lentosq; humores dejicit, crassamq; pituitam, & aquam intercutem educit. Porrò facultate quidem propria cerebrum mundificat, ac nervos, crassaq; ab his excrementa detrahit. Confert item eorum morbis frigidis, nempe doloribus capitis diuturnis, hemicraniis, comitialibus, vertigini, paralysi, oriq; distentioni. Pectus valentissimè expurgat, ejusq; ac etiam lateris dolores tollit, præsertim si bibatur ex helenii, aut rutæ decocto. Foris emplastri modo impositum, aut intus assumptum tussi diuturna vexatis, ac difficulter spirantibus, opem maximam fert. Aqua intercute laborantibus singulare remedium est, si tamen flavis myrobalanis duplicato pondere additis exhibeatur. Discutit compaginum duritiam, emplastri modo impositum, addito aceto, & capparum succo. Rutæ succo, & avium rapacium felle diutius maceratum, & in collyriis additum, oculorum caligines disticit, aquamq; in eo defluentem cohibet. Palpebrarum item hordeolos vocatos sanat, si cum aceto superponatur. Articulorum compaginibus quomodo libet admotum, dolores eorum mirificè sedat: quippe quoniam valentissimè humorum lentores in his cruciatus excitantes radicitus evellit, etiam si in coxendicum aliarumq; partium remotis, profundiusq; locis ii delitescant. Potum, aut clysteribus inditum coli doloribus à frigiditate, ac flatibus provenientibus maximè auxiliatur. Menses cit, sed fœtum interficit, tam hauftum, quàm suppositum: contra uteri dolores, strangulatuq; prodest. Ventriculo tamen officit, verùm noxa corrigitur lentiscina resina, & Indica nardo.*
Sagapeni vires ex Gal. *Sagapeni meminit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus differit iis verbis: Sagapenum liquor est calidus, & tenuium partium, sicut & alii liquores. Sed & absterſionem quandam possidet, qua oculorum cicatrices expurgat, atq; extenuat. Quin & suffusionibus, & hebetudinibus oculorum, quæ ob humorum proveniunt crassitiem, non malum est medicamentum. Porrò planta ipsa, ex qua provenit, ferulæ assimilis, imbecilla & inutilis est. Sane ipsa primùm Sagapenum apellatur: at liquor ejus abusivè hoc nomen obtinet, ceu alia quoq; multa ex nominis defectu per abusum nuncupamus. Perfectius namq; foret ipsum cognominare non Sagapenum, sed Sagapeni succum. Sagapeni plantam, etsi viderim appictam, & quodam in libro impressam, non libuit tamen eam hic excudere, quod nesciam an Mercator ille Persa, cui acceptam illam referunt, vera vel*

fabulosa

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0716-6 DFG

fabuloſa narraverit. σαγάπηνον *Græcis dicitur, quod Latinis etiam Sagapenum: Arabibus Sachabenigi ſive Sechbenegi:* Nomina.
Seplaſiariis pariter & Hiſpanis Serapino: Italis Sagapeno.

Sagapenum commendatur, quod pellucidum, foris ruſſum, intus cùm frangitur candicantibus aut flavis guttis compactum, inter digitos ſi tractetur lenteſcit, medium inter Aſſam fœtidam & Galbanum odorem emittens: quod ad liquida medicamenta aqua aut aceto, aut vino ſupra prunas incoctum, ut Aſſa reſolvitur.

Εὐφόρβιον.

EUPHORBIUM. CAP. LXXX.

10 EUphorbium Lybica arbor eſt, ferulæ ſpeciem habens, quæ in Tmolo juxta Mauritaniam invenitur. Ea acerrimo ſucco turget. Cum eximium fervorem expaveſcentes incolæ, ovillos ventres elutos arbori circumligant, & eminus caulem contis incidunt, confeſtimq; è plaga, perinde atque vaſe quodam in ventriculos copioſus lactis humor effluit, præter id quod humi ſparſum, vulnus ejaculatur. Duo ſucci genera: unum orobi magnitudine, ſarcocollæ modo emicat: alterum in ventriculis concreſcit, atque vitreum ſpectatur. Eligendum eſt translucens, & acre. Euphorbium adulteratur ſarcocollæ, & glutini miſtione. Sed difficile quidem experimentum: quippe cùm levi guſtu, os accenſum diu detineat, adeò ut quicquid ori objiciatur, planè Euphorbium reſipiat. Ejus inventio tempore Jubæ regis Libiæ cognita extitit. Succus illitu ſuffuſiones diſcutit: potus, tota die exurit: quare melle collyriisq; pro acrimoniæ 20 ratione admiſceri debet. Coxarum doloribus prodeſt in odorifera potione hauſtus, ſquamas oſſium eadem die eximit: verùm eo utentes, neceſſe eſt linamentis, aut ceratis, communire corpus, quo oſſa conveſtiuntur. Aliqui memoriæ prodiderunt, percuſſos à ſerpente nihil moleſtiæ paſſuros, ſi inciſa oſſetenus capitis cute, intritus ſuccus infundatur, vulnusq; poſtea conſuatur.

* EUPHORBII TENELLA planta. *

ANTEUPHORBIUM.

NOn equidem dubitandum cenſeo, quin illud legitimum ſit Euphorbium, quò paſſim officinæ utuntur, cùm tam guſtu, quàm olfactu acerrimum deprehendatur: ob cujus violentiſſimam acrimoniam nunquam, niſi invito animo, à ſeplaſiariis tunditur. Quandoquidem tametſi ſibi nares, & os omni prorſus ingenio, goſſipio, & linteis aqua roſarum madefactis muniant, tanta tamen eſt acrimoniæ vis tenuiſſima, ut omnibus unà cum aëre penetratis munimentis, in eorum tandem 60 perveniat nares, ubi moleſtiſſimum excitat ardorem, qui non facilè collitur: quanquam etiam medicamentis admodum refrigerantibus ſuccurratur. Quo fit, ut ſolertiſſimi pharmacopolæ bajulis, ac aliis victum quærentibus hominibus id muneris obeundum tradant: interim tamen certò ſciunt, non abſque conviciis, & maledictis opus hoc ab illis peragi poſſe. Quamobrem mirum ſanè non fuerit, ſi qui ab arbore recentem colligunt eximium acrimoniæ fervorem expaveſcentes, è longinquo corticem feriant. Hanc plantam (ut Plinius quoq; teſtis eſt) adinvenit primùm Juba Lybiæ Rex in monte Atlante ultra Herculis columnas, appellavitq; Euphorbium medici ſui nomine, & fratris Muſæ, à quo divus Auguſtus fuit conſervatus. Euphorbii plantam nunquam mihi videre licuit, ſunt tamẽ qui illam pingant, & à Saraceno acceptam ſcribant: cui crederem fortaſſe, ſi plantam vivam oſtenderet, in qua Euphorbii nonnihil inneſſet. Euphorbio dejectoria ineſt facultas, cujus nunquam, quod equidem invenerim, meminere Dioſcorides, & Galenus: tametſi tam minimè ſilentio involverint Actius, & Actuari-

Euphorbii conſideratio.

Euphorbii invẽtio & nomen.

Euphorbii vires ex Aetio & Actuario. *Actuarius, qui concordes de eo hu verbis disseruerunt: Euphorbium non modò pituitam trahit, sed etiam aquam, hanc q; validius educit. Est autem acerrimum omnium, quæ ego noverim, ardentissimumq; propterea colicis, & ventrem frigidiorem habentibus datur, cæteros vehementer conturbat: sitim maximè ciet: Nonnihil ex odoratis seminib. ei est commiscendum. Modus triobolaris, ex aqua mulsa. Præstat tamen cum melle cocto ipsum in catapotia redigere. Id quod etiam Paulus*

ExPaulo. *annotavit libro septimo, ubi inter ea Euphorbium recensuit, quæ aquam & pituitam dejiciunt. Verùm in simplicium censu Dioscoridem Galenumq; secutus, de hac dejectoria facultate ipse quoq; nihil memoriæ prodidit. Cæterùm inter Arabes*

ExMesue *Mesues fusius Euphorbii vires tradidit in solventium medicinarum mentione, ubi ita, ad sensum saltem scribit. Euphorbium gummi est, quod usq; adeò excalfacit extenuatq;, ut in hoc cætera gummi genera præcellat. Excalfacit enim ordine quarto: quo fit, ut exulceret, ruborem inflammationemq; inferat, penetret, & violenter abstergat: Euphorbium noxium admodum est medicamentum, ita ut non sine labore, animi defectu, ac sudore frigido alvum dejiciat. Jecinori ob id, ventriculoq; sua ingenti acrimonia magnam infert noxam. Quapropter exhiberi minimè debet, nisi prius iis commisceatur medicamentis, quæ acerrimam ejus vim retundere valeant. Extrahit potum à profundis corporis partibus tum crassam, tum lentam pituitam, mundatq; compaginum cavitates à crassis contumacibusve excrementis, quæ in re omnium valentissimum est medicamentum. Nervos expurgat ab infarctis jam diu humoribus. Proficit ad hæc resolutis, convulsis, stupidis, tremulis, oriq; distentionibus, & cæteris nervorum morbis à frigore obortis, si ex leucoii oleo lævigatum exterius inungatur. Jecineri lienique inunctum, mirificè eorum dolores tollit à frigore, & flatu provenientes. Sternutamenta valentissimè cit. Occipiti autem confricatum, veternosos oblivioso sq; juvat. Aquam inter cutem facillimè extrahit duorum obolorum pondere potum. Sed drachmarum trium pondere haustum, (ut Serapio & Avicenna scriptum reliquerunt) potantem*

Euphor. quando utendum Ex Galeno. *interficit, trium dierum spatio erosis ab eo intestinis, & ventriculo. Euphorbium, teste Mesue, quatuor edurat annis: neque eo prius utendum est, quàm annum integrum consenuerit, namq; recens ob ingentem acrimoniam reprobatur. Servatur commodè milio aut fabis, aut lentibus sepultum. Euphorbii facultates paucis perstrinxit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Euphorbium caustica sive urentis, & tenuium partium facultatis est, aliis succus similiter. Et lib. 2. de compositione medicamentorum localium, cap. 3. tradens curam hemicraniæ, idem de Euphorbio ita scribit: Porrò de Euphorbii facultate jam mihi relatum est, quòd citò exolvatur, quare in ejusmodi pharmaca non vetus conjicere oportet. Dictum etiam recens albidius esse: quod verò inveteratum est, flavioris aut pallidioris coloris reddi. Plan-*

Nomina. *ta, quæ Græcis εὐφόρβιον, Latinis item Euphorbium nominatur, quemadmodum succus ejus: Mauritanis Euforbion seu Farbium. Italis Euforbio: Hispanis Alforviam, Alforsion & Euforvio: Gallis Euphorbe.*

Euphorbii tenellam plantam ex Dodonæo effigiatam adjecimus: folia illi sunt oblonga, crassa, virentia, rotunda, ac tereti figura, angulosa Cucumerem referentia, quæ angulis & eminentiorib. & albicantibus spinis duplici ferè ordine donantur: ex quibus vulneratis, liquor acris & mordax, facileq; concrescens effluit: fructum parit in trifido folliculo, ternis utriculis conjunctum: semina utriculis singula clauduntur, colore foris flava, intus candida ac pinguia, gustu liquorem æmulantia, Cordo monente. Folium terræ commissum, instar Opontiæ, seu Ficus Indicæ, in plura multiplicatur, & radicem in obliquos ramulos divaricatam demittit. Hujus figuram Euphorbii nomine, Dod. fol. Lob. Lug. Tab. & Lonicerus proposuere. Eligere oportet grumos puros pellucidos, candidos aut flavos: quibus verò plantæ aculei permixti, reprobantur. Adfertur ex Africa syncerum, rarissimè adulteratum, gummi aut Sarcocolla, aut Tithymallorum liquore. Adversus Euphorbii acrimoniam remedio fertur esse herba, quæ ex radice crassa, multis propaginibus donata, cauliculos complures emittit, rotundos, virentes, circa quos folia portulacæ, quæ succo lento & refrigerante turgent, Euphorbii ardorem retundente, quare ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbii nomen accepit, ut videre est apud Dod. fol. Lob. Lug. & Tabernæmontanum: malè enim apud Castorem Durantem pro Euphorbio positum.

Χαλβάνη. GALBANUM. CAP. LXXXI.

Galbanum succus est nascentis in Syria ferulæ, quod nonnulli metopium vocant. Maximè laudatur cartilaginosum, merum, thuris effigiem præbens, pingue, minimè lignosum, retinens nonnihil adjecti seminis & ferulæ, gravi odore, neq; valde humidum, neq; nimis aridum. Adulteratur faba fresa, resina & ammoniaco. Galbanum excalfacit, urit, extrahit, discutit: menses ac partus trahit appositu vel suffitu. Lentigines aceto & nitro perunctas tollit. Devoratur ad tussim veterem, difficultatem spirandi, suspiria, rupta, convulsa. Adversatur toxicis, potum cum vino & myrrha: simili modo sumptum mortuos partus extrahit. Imponitur lateris doloribus & furunculis: comitiales & vulvæ strangulatus, & vertiginosos olfactu suscitat. Si uratur, fugat nidore serpentes, & perunctos feriri non patitur. [a] Serpentes cum oleo, & sphondylio circumpositum necat: dentium dolorem oblitum, aut cavernis inditum, mitigat: urinæ difficili prodesse existimatur. Resolvitur ad potiones amaris amygdalis, aqua aut ruta, aut calido pane, mulsave: aliàs meconio, ære usto, aut felle liquido. Si purgare Galbanum voles, in ferventem aquam demittito: namq; cùm liquefactum fuerit, ejus sordes fluitabunt: quas hoc modo facilè separabis. Mundo linteo, raroq; alligatum in fictili, aut ærea pyxide ita pendeat, ut imum vasis ne tangat, opertoq; vase in fervidam aquam demittito: sic enim syncerum, veluti per colum eliquescet, & lignosum in linteo remanebit.

[a] Meum & ignem vel a serpentia.

Galbani consideratio. *Quamvis legitimum optimumq; Galbanum in pluribus Italiæ locis, præsertimq; Venetiis venale reperiatur, id tamen quo passim officinæ utuntur, nihil vel sanè parum Galbanum refert, quod in laudatissimi genere à Dioscoride repræsentatur. Siquidem illud non modò ab impostoribus adulteratum est, sed etiam lignorum ferularumq; ramentis, lapidibus ac aliis compluribus recrementis vitiatum. Quærant itaq; probi seplasiarii, quod optimum est: alii verò, qui parsimoniæ, ne dicam avaritiæ student magis, quàm honori, ut qui probatissimum vix unquam assequipossint, id saltem, quod impurum est, purgare deberent à Dioscoride edocti: quippe quòd ea ratione facilè ab adventitiis sordibus expurgari possit. Galbani vires tradidit Galenus libr. 8. simpl. medic. sic inquiens: Galbanum succus est plantæ ferulaceæ, molliendi & digerendi*

Galbani vires ex Gal.